

A klímaváltozás kihívásaira adható válaszok percepciója a magyar társadalomban

Értékválasztás és aktivitás, társadalmi felelősségvállalás és együttműködés a fenntarthatóság területén

Bevezető

A klímaváltozás elleni harc az emberiség egyik legfontosabb közös projektje, amelyben közösek a különböző kontinenseken élők, illetve a jelen és a jövő generációinak érdekei. A közelmúltban véget ért glasgow-i ENSZ Klímakonferencia újból rávilágított a probléma súlyára, de arra is, hogy milyen nehéz összeegyeztetni a közös érdeket az egyéni gazdasági érdekekkel. Bár a klímaváltozás ténye, és ebben az emberiség által játszott szerep immár nem kétséges a szereplők számára, a teendőkben és azok ütemezésében eltérőek a nézetek, ami a konferencia záródokumentumában is megmutatkozott.

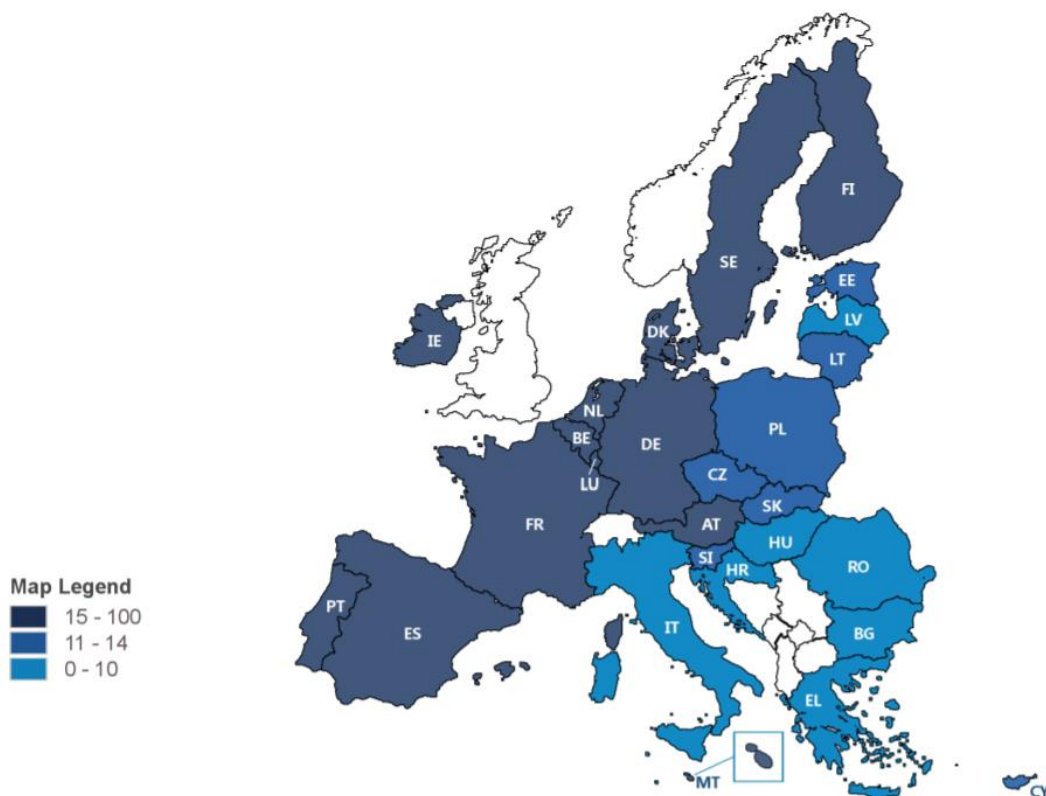
A klímaváltozás elleni harc, a fenntarthatóság és a gazdasági növekedés gyakran ütköző érdekei kapcsán fontos látni, a közvélemény hogyan viszonyul ezekhez a kérdésekhez. Különösen igaz ez abban az időszakban, amikor egy új és még sürgetőbb veszéllyel, a COVID-19 járvánnyal is meg kell küzdeni.

A klímaváltozással kapcsolatos attitűdök, a klímaváltozás kihívásaira adható válaszok percepciója több korábbi kutatásunknak is témája volt. 2021. szeptemberi országos reprezentatív felmérésünk ezért nem csak a legfrissebb helyzetkép felvázolására ad lehetőséget, hanem a vélemények időbeli változásának nyomon követésére is. Elemzésünkben más kutatások, különösen az Eurobarométer 2021 tavaszán végzett felmérése segítségével nemzetközi kontextusban is elemezzük eredményeinket, ahol erre mód nyílik.

Az emberiség előtt álló kihívások

Az elmúlt években végzett kutatásaink során – egészen 2020 márciusáig – az emberiséget érintő legsúlyosabb kihívásnak rendre a klímaváltozást tartották a kérdezettek. A kirobbanó koronavírus-járvány azonban minden más témát felülírt. 2020 márciusában már a kérdezettek harmada a járványokat nevezte a legnagyobb kihívásnak, három említés alapján pedig a kétharmadot is elérte azok aránya, akik szerint a jövőben komoly fenyegetést jelenthetnek a vilájjárványok.

A járványoktól való félelem mindent felülíró hatása azonban már egy hónap alatt, 2020 áprilisára alábbhagyott. 2021 szeptemberében készült felmérésünk szerint az éghajlatváltozást a válaszolók közel egyharmada jelölte meg első helyen, míg a járványokat 16 százalékuk említette.



Az alábbiak közül melyiket tekinti a világ egészét fenyegető legsúlyosabb problémának? A klímaváltozás említési gyakorisága országonként¹

¹ Special Eurobarometer 513 - Climate Change Report: 10. (<https://europa.eu/eurobarometer/api/deliverable/download/file?deliverableId=75838>); Az Eurobarometer kérdése tizenegy lehetséges problémát sorolt fel, saját kutatásunk pedig hetet.

Ez az eredmény összhangban van az Eurobarometer kutatássorozat 2021 tavaszi vizsgálatának eredményével, amely szerint az európaiak közül a legtöbben a klímaváltozást tartják a világot érintő legsúlyosabb problémának. Ugyanakkor a magyarok az európai átlagnál kisebb arányban választották ezt az opciót, és az Eurobarometer eredményei szerint Magyarországon tavasszal még a fertőző betegségek terjedése állt az első helyen a világ problémái között.²

		éghajlatváltozás hatásai	járványok, vilájjárványok kialakulása	éhínség és vízhiány	túlnépesedés	tömeges migráció	fegyveres konfliktusok és terrorizmus	világgazdasági válságok
2021	összes megkérdezett	31	16	15	12	10	8	6
szeptember	<i>három említés alapján</i>	66	52	51	29	33	31	33
2020	összes megkérdezett	22	22	19	13	9	5	6
április	<i>három említés alapján</i>	58	52	57	32	29	27	27

1. táblázat Az emberiség előtt álló legnagyobb kihívások közül, ön melyiket tartja a legsúlyosabbnak? 2020-21 (első említések ill. három legfontosabb említés százalékban)

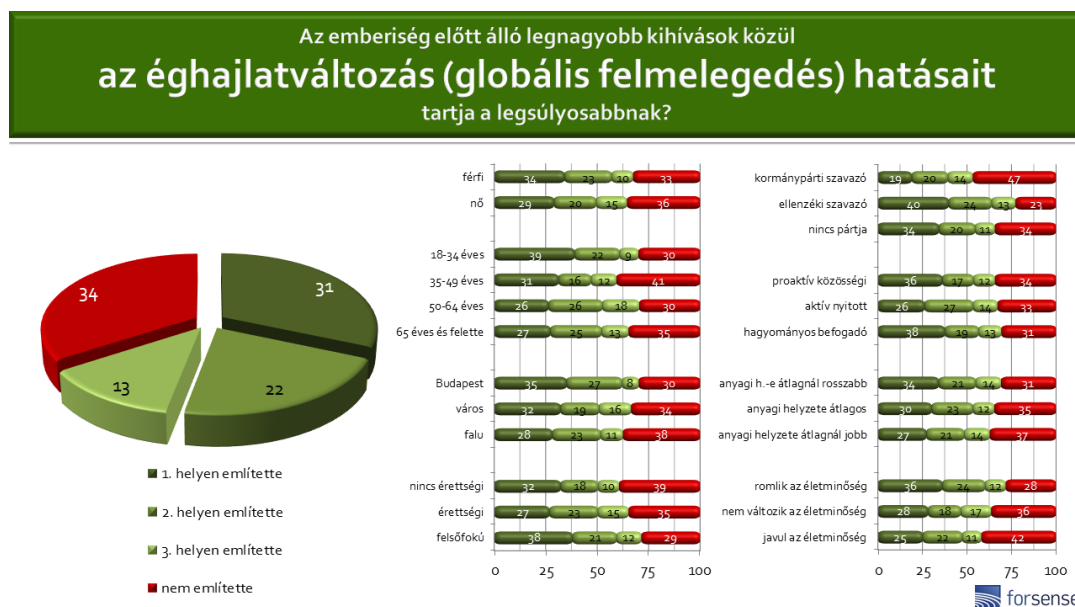
Tanulságos összevetni az első helyen említett kihívásokat az elmúlt öt évben végzett kutatásainkkal. Az aktualitások hatása jól látható, 2016 tavaszán a terrorizmus és migráció együttes említése még 40 százalék volt, ami mára kevesebb, mint a felére csökkent. Öt éve a járványokat még csak 4 százalék említette első helyen, ez 2020 elején látványosan növekedett, majd viszonylag gyorsan vissza is csökkent, de még mindig jóval többen tartják a legnagyobb kihívásnak, mint a koronavírus-járvány előtt.

	2016 tavasz	2020 március	2020 április	2021 szept.
járványok, vilájjárványok kialakulása	4	30	22	16
éghajlatváltozás hatásai	16	21	22	31
éhínség és vízhiány	13	11	19	15
tömeges migráció	13	11	9	10
túlnépesedés	10	10	13	12
fegyveres konfliktusok és terrorizmus	27	5	5	7

² Special Eurobarometer 513 – Climate Change Report: 9. (<https://europa.eu/eurobarometer/api/deliverable/download/file?deliverableId=75838>); Külön Eurobarometer 513 – Éghajlatváltozás. Magyarország: 1. (<https://europa.eu/eurobarometer/api/deliverable/download/file?deliverableId=75854>)

2. táblázat Az emberiség előtt álló legnagyobb kihívások közül, ön melyiket tartja a legsúlyosabbnak? 2016-2021 (első említések százalékban)

Az éghajlatváltozásra a legtöbb társadalmi csoportban a legnagyobb kihívásként tekintenek, de az átlagosnál is többen említették első helyen a 35 év alattiak, az ellenzéki szavazók és a közösségi médiából is tájékozódók körében.



Egyetlen csoport van, ahol a klímaváltozást az átlaghoz képest jóval kevesebben ítélik meg a legjelentősebb fenyegetésként: a kormánypártiak körében. Ennek főként az az oka, hogy ebben a csoportban a tömeges migrációt és a terrorizmust együttesen a kérdezettek több mint harmada tartja a legsúlyosabb kihívásnak (miközben a teljes kérdezetti körben csak 17 százalék jelölte meg ezt a két opciót).

	összes megkérdezett három említés alapján	éghajlatváltozás hatásai	járványok, világgjárványok kialakulása	éhínség és vízhiány	túlnépesedés	tömeges migráció	fegyveres konfliktusok és terrorizmus	világgazdasági válságok
nem	férfi	34	15	10	14	12	6	6
	nő	29	16	19	9	8	9	6
lakóhely	budapesti városban él	35	12	13	13	13	5	4
	falun él	28	16	15	9	11	11	7

		éghajlatváltozás hatásai	járványok, világjárványok kialakulása	éhínség és vízhiány	túlnépesedés	tömeges migráció	fegyveres konfliktusok és terrorizmus	világ gazdasági válságok
	összes megkérdezett három említés alapján	31	16	15	12	10	7	6
életkor	18-34 éves	39	11	13	14	3	7	11
	35-49 éves	31	16	16	12	12	7	4
	50-64 éves	26	18	16	9	9	10	8
	65 éves és felette	27	19	15	10	17	7	2
iskolai végzettség	nincs érettségije	32	17	18	6	6	7	10
	érettségizett	27	17	15	12	12	6	7
	diplomás	38	12	12	13	9	9	3
milyen a családja anyagi helyzete	anyagi helyzete átlagnál	34	19	20	6	5	5	7
	anyagi helyzete átlagos	30	17	12	14	12	7	5
	anyagi helyzete átlagnál jobb	27	8	17	12	13	12	8
médiafogyasztás ³	proaktív közösségi	36	10	15	11	8	8	8
	aktív nyitott	26	21	15	12	11	7	5
	hagyományos befogadó	38	13	14	9	15	6	3
politikai preferencia	kormánypárti szavazó	19	17	9	11	25	12	4
	ellenzéki szavazó	40	13	16	13	1	3	10
	nincs pártja	34	17	19	11	5	7	4

3. táblázat Az emberiség előtt álló legnagyobb kihívások közül ön melyiket tartja a legsúlyosabbnak? (említések százalékban)

Az adatfelvétel kérdéseire adott válaszokból az is kiderült, hogy a kérdezettek mit gondolnak arról, hogy mások miket tartanak a legsúlyosabb kihívásnak. Több esetben inkonzisztenciát tapasztalunk az egyéni válaszokból, illetve a mások vélt preferenciáiból kirajzolódó képek között.

	a kérdezett szerint a legnagyobb kihívás	mások ezt gondolhatják legnagyobb kihívásnak	különbség
éghajlatváltozás (globális felmelegedés) hatásai	31	23	8
járványok, világjárványok kialakulása	16	21	-5
éhínség és vízhiány (élelmezési és vízellátási problémák)	15	8	7

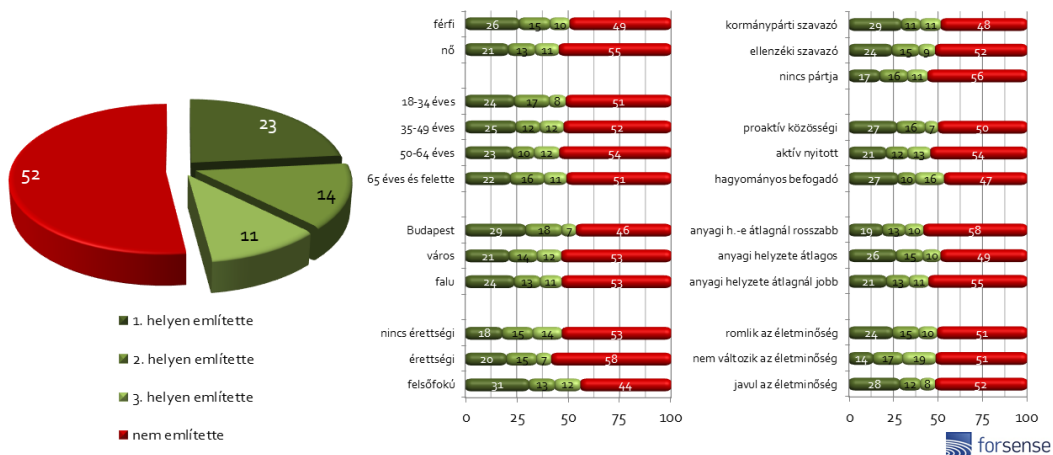
³ A kérdezettek három választ adhattak arra a kérdésre, hogy milyen hírforrásokból tájékozódnak leggyakrabban a napi történésekkel kapcsolatban. A válaszokból három csoportot képeztünk: 1. A **hagyományos befogadónak** elnevezett csoport meghatározó ismertetőjegye, hogy kizárólag a hagyományos médiumokban (tévé, rádió, nyomtatott sajtó) elérhető híreket követi és nem tájékozik az internetről. 2. Az **aktív érdeklődő** nevet kapta az a csoport, amelynek fő ismertetőjele, hogy az ide sorolódók a hagyományos források mellett rendszeresen keresnek híreket, információkat az interneten, ugyanakkor a világháló közösségi oldalain nincsenek jelen, de legalábbis tudatosan nem használják azokat fontos hírforrásként. 3. A **proaktív** közösségi halmazba azok kerültek, akik megemlítették, hogy más hagyományos és internetes források mellett a közösségi oldalokról, illetve azok segítségével is tájékozódnak, a halmaz karakterét tehát épp az új médiumok rendszeres és aktív használata határozza meg.

túlnépesedés	12	7	5
tömeges migráció	10	13	-3
fegyveres konfliktusok és terrorizmus	7	6	1
világ gazdasági válságok	6	8	-2

4. táblázat Az emberiség előtt álló legnagyobb kihívások közül ön melyiket tartja a legsúlyosabbnak? És Ön szerint mások mit tartanak annak? (említések százalékban)

Vagyis viszonylag sokan gondolják úgy, hogy mások a járványokat és a migrációt gondolják a legjelentősebb kihívásnak. Ebben minden bizonnyal nagy szerepet játszik az egyes jelenségek eltérő médiareprezentációja is. A klímaváltozásról, túlnépesedésről és éhínségről viszont kevesebben vélik úgy, hogy mások nagyon súlyos kihívásnak tartják, mint ahányan valójában így gondolkodnak ezekről a problémákról.

Ön mit gondol, mások mit tekintenek az alábbiak közül az emberiség előtt álló legsúlyosabb kihívásnak? az éghajlatváltozás (globális felmelegedés) hatásait



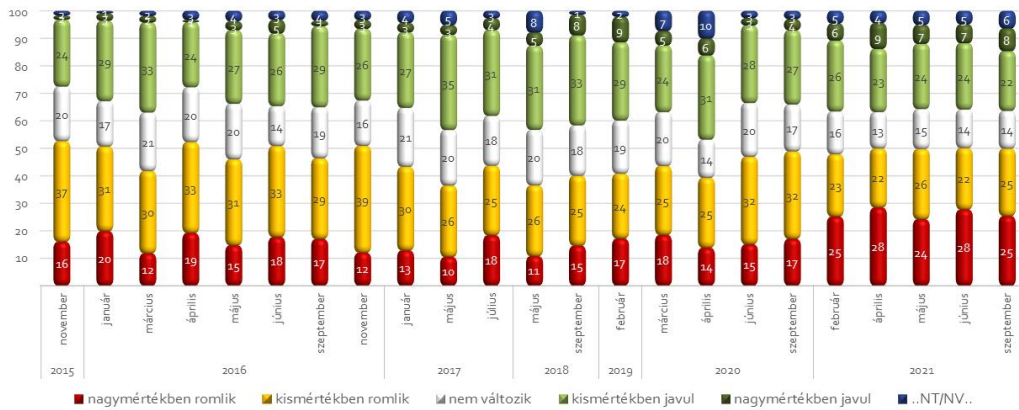
A jövőre vonatkozó elképzelések

Az emberiség előtt álló kihívások aktuális megítéléséhez szorosan kapcsolódik az a kérdés, hogy miként tekintenek az emberek a jövőre, hogyan képzelik el a következő generációk életét a mostanihoz képest.

A kérdezettek öt kategória közül választva jelölhették meg, hogy véleményük szerint a következő generációnak hogyan változik az életminősége az aktuális állapothoz képest. 2021 őszén a válaszok fele pesszimizmusra utal a jövőt illetően, ezen belül 25 százalék szerint a

következő generáció életminősége nagymértékben romlik, ami a korábbi adatokhoz képest kiemelkedően magas aránynak számít. A bizakodók aránya éppen eléri a 30 százalékot, ami kedvezőtlennek számít, de nem tekinthető kirívóan alacsonynak.

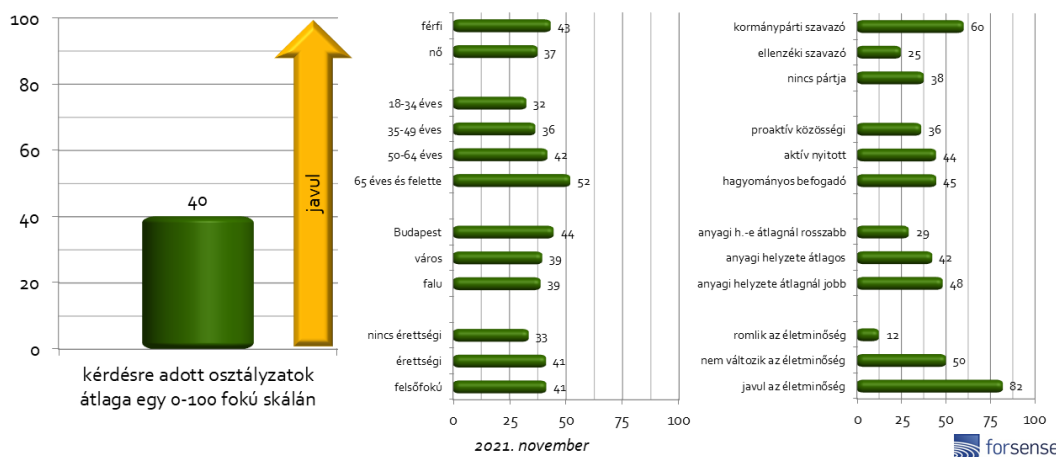
Véleménye szerint a gyermekeinknek, a következő generációnak hogyan változik majd az életminősége a mostani állapothoz képest?



forsense

A válaszok 0-100-as skálára konvertált átlagértéke 40 pont, ilyen alacsony szinten 2015–2016 fordulóján volt az index értéke. A pesszimista jövőképben az elhúzódó járványnak éppúgy szerepe lehet, mint az ennek kapcsán ingadozó gazdasági helyzetnek, az emelkedő inflációknak, vagy az újra nagyobb jelentőséget kapó migrációs válságnak.

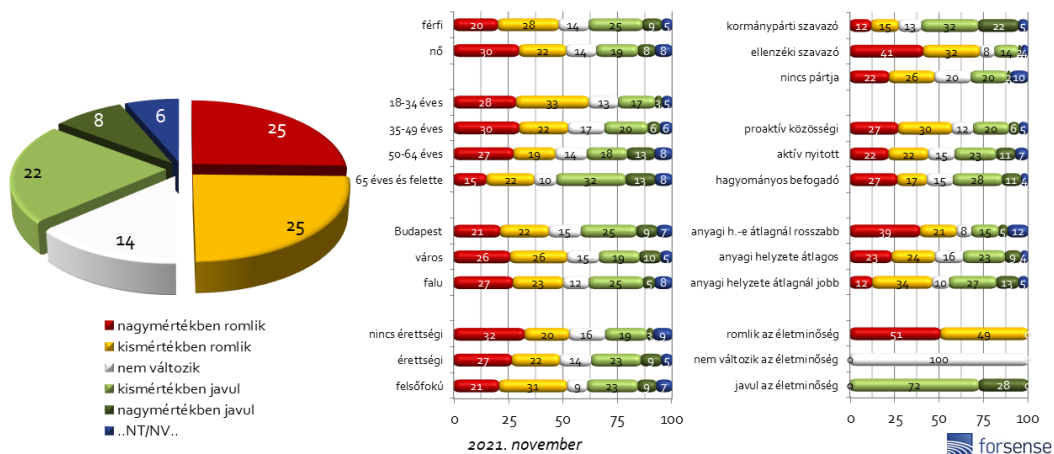
Véleménye szerint a gyermekeinknek, a következő generációnak hogyan változik majd az életminősége a mostani állapothoz képest?



forsense

A következő generáció életminőségére vonatkozó várakozás kapcsán az átlagosnál bizakodóbbak a férfiak, a budapestiek és az idősek. Az index értéke az életkorral nő, a 65 év felettiek esetében már meghaladja a közepes értéket. Ugyanakkor korábbi kutatásainkhoz hasonlóan most is elmondhatjuk, hogy az emberek egzisztenciális helyzete, vagyis ahogy anyagi helyzetüket megélik jóval markánsabban befolyásolja a válaszaikat, mint a szocio-demográfiai helyzetük (ami egyúttal azt is jelenti, hogy sokan főként az anyagi javakkal való ellátottságot értik életminőség alatt). Az index továbbá a politikai hangulatot is méri, a kormánypártiak ugyanis sokkal bizakodóbbak a következő generáció életminősége kapcsán, mint az ellenzékiek.

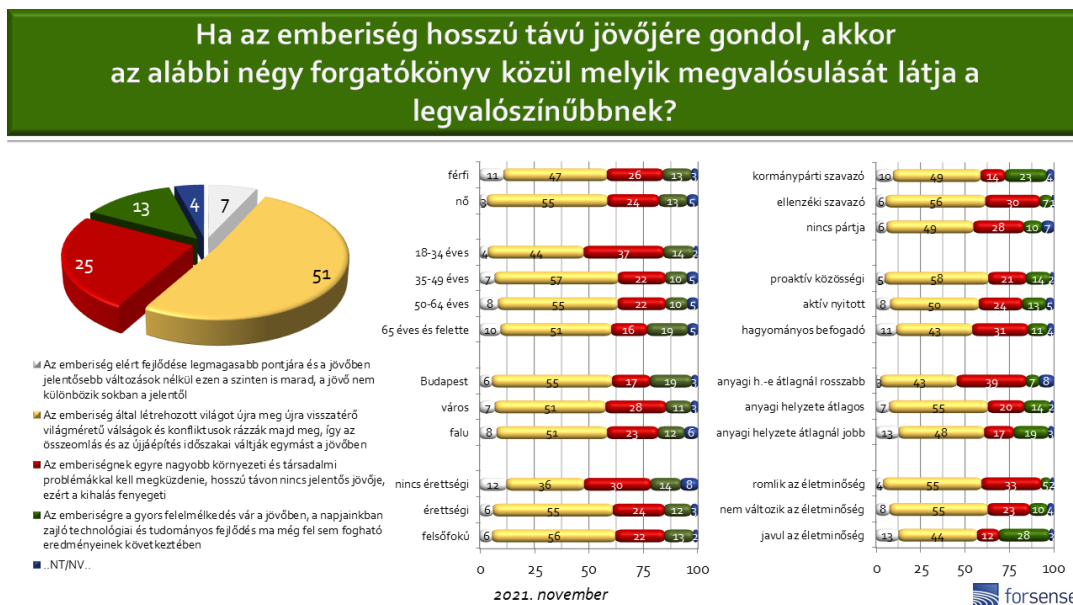
Véleménye szerint a gyermekeinknek, a következő generációnak hogyan változik majd az életminősége a mostani állapothoz képest?



Az emberiség jövője kapcsán a legtöbben – minden második kérdezett – úgy számolnak, hogy a világot vissza-visszatérő válságok rázzák meg. Az egyes szocio-demográfiai csoportokba tartozók ugyan eltérő arányban jelölték meg a négy lehetőség közül ezt az opciót, de minden csoportban ezt választották legtöbben. A leginkább pesszimista verziót, amely arra utal, hogy az emberiség hosszabb távon ki fog halni – minden negyedik kérdezett választotta. Ezzel szemben a legoptimistább scenáriót, miszerint az emberiségre gyors felemelkedés vár, csupán a kérdezettek 13 százaléka jelölte meg.

Az emberiség kihalásra vonatkozó verzió mentén alakultak ki a legmélyebb törésvonalak, a 35 év alattiak, a rossz anyagi helyzetűek, és az ellenzéki szavazók jóval átlag feletti, míg a

budapestiek, a 65 évesnél idősebbek, a jó anyagi helyzetűek és a kormánypárti szavazók átlag alatti arányban választották ezt az opciót.



Az emberiség jövőjével kapcsolatos pesszimista nézetek egybecsengenek a klímával kapcsolatos jövőképekre vonatkozó más kutatási eredményekkel. Az ENSZ és az Oxfordi Egyetem által a Világ 50 országában, 1,2 millió ember részvételével készített felmérés szerint például a 14 és 18 év közöttiek 69 százaléka gondolja úgy, hogy klímavészhelyzet van, míg a hatvan éven felüliek 58 százaléka vélekedik hasonlóan.⁴ Az ALTEO Csoport magyarországi országos reprezentatív kutatásában pedig néhány hónappal ezelőtt a megkérdezettek 63 százaléka látta úgy, hogy a környezetvédelemtől a következő generációk sorsa függ, akkora a jelentősége. Ugyanezen kutatás alapján pedig a válaszadók 87 százaléka szorong a klímaváltozástól valamilyen mértékben, ezen belül 31 százalék kifejezetten aggódik a lehetséges következmények miatt.⁵

Klímaváltozással kapcsolatos ismeretek, vélemények, attitűdök Magyarországon

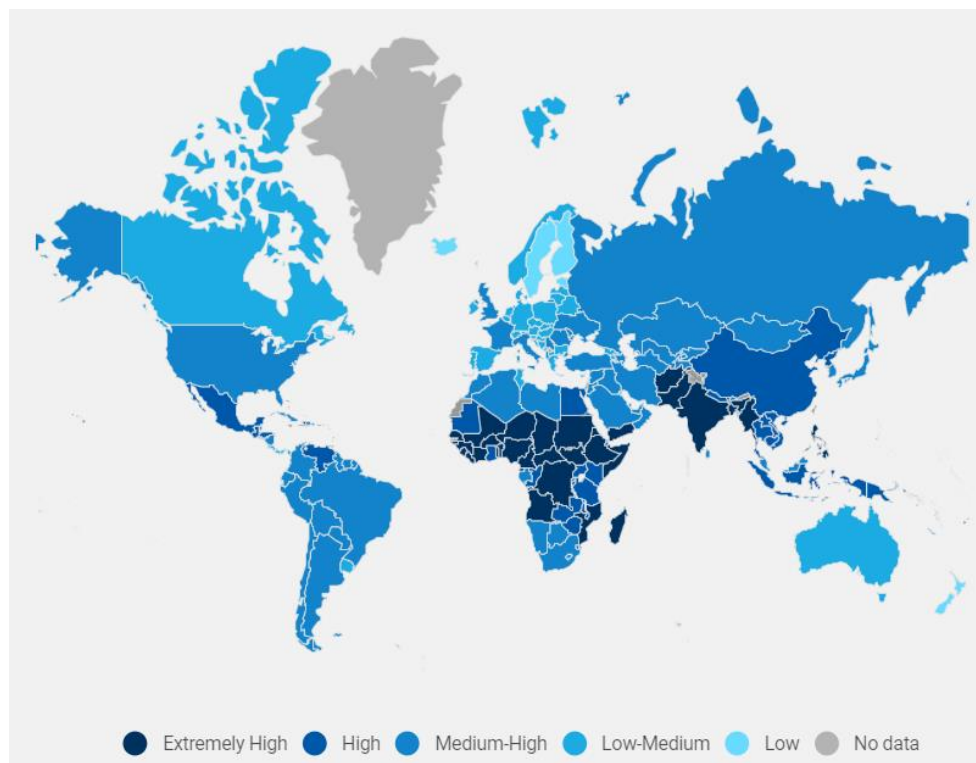
A kérdezettek 95 százaléka egyetértett azzal a kijelentéssel, hogy a klímaváltozás egy napjainkban is zajló jelenség, 72 százaléuk teljes mértékben egyetértett azzal, hogy ehhez az

⁴ www.undp.org/publications/peoples-climate-vote

⁵ index.hu/gazdasag/2021/04/09/klimavaltozas-magyarok-felmeres/

ember tevékenysége is hozzájárul, 74 százalékuk pedig nagyon komoly problémának tartja. Ezek az értékek évek óta nagyon magasak, és az egyetértők kiemelkedő aránya azt is jelzi, hogy e kérdések megítélését gyakorlatilag nem befolyásolja az emberek szocio-demográfiai háttere, azaz a klímaváltozást szinte mindenki létező és súlyos problémának tartja.

A klímaváltozás tényének magasfokú magyarországi elismertsége különösen figyelemreméltó annak tükrében, hogy az UNICEF jelentése szerint Magyarország 163 ország közül 3,2-es klímakockázati indexszel csupán a 134. helyet foglalja el. Vagyis nemzetközi összehasonlításban kifejezetten alacsony a klímakockázata, míg az első tízben, vagyis a legnagyobb kockázatot mutató országok között csak afrikai országok szerepelnek (7,9 és 8,7 közötti értékkel).⁶



A Gyermekek Klímakockázati Indexe (CCRI) országonként⁷

A relatíve alacsony kockázat nyilvánvalóan nem azt jelenti, hogy a klímaváltozás hatásai elkerülnék Magyarországot. Több különböző adat is ennek az ellenkezőjéről tanúskodik:

⁶www.portfolio.hu/global/20210820/klimavaltozas-egymilliard-gyerek-veszelyben-497224; www.unicef.org/reports/climate-crisis-child-rights-crisis

⁷ www.unicef.org/reports/climate-crisis-child-rights-crisis

- A Meteorológiai Világszervezet (WMO) Közép-Európára vonatkozó modelljei és mérési adatai alapján az üvegházhatású gázok koncentrációjának emelkedésével párhuzamosan a térségünkben tapasztalt, ciklontevékenységhöz köthető viharok számának növekedését mutatták ki. Magyarországon is a korábbinál erősebb szélviharokra számíthatunk.⁸
- Az idei volt 1901 óta a legszárazabb és a harmadik legmelegebb június. A regionális klímamodellek alapján a melegedés folytatódik, és ezek a szélsőségek mindennapjaink részévé válhatnak. Az optimista forgatókönyv szerint évente 10–24-gyel, a pesszimista szerint viszont 26–54-gyel több hóhullámos nap várható a jövőben Budapesten, mint jelenleg.⁹
- A nyári csapadék eloszlása is szélsőségesebb lett az utóbbi 30 évben. Növekedett mind a nagyon csapadékos napok száma, mind pedig az egybefüggő száraz időszakok maximális hossza is a fővárosban. A modellelőrejelzések szerint a jövőben még szélsőségesebb lesz a csapadékeloszlás Magyarországon.¹⁰
- Ahogy az egész északi féltekén, úgy Magyarországon is sokkal hosszabb lett a nyár az elmúlt 50 év során. Míg 70-es években még átlagosan június 21-én kezdődött a nyár és már augusztus 20-án vége is volt, addig a 2010-es években már átlagosan május 29 volt a nyár kezdőnapja, és egészen szeptember 17-ig tartott a legmelegebb évszak. Ez azt jelenti, hogy átlagosan 50 nappal lett hosszabb a nyár.¹¹

De a közelmúltban Csehországban pusztító tornádó talán minden baljós előrejelzésnél és figyelmeztetésnél drasztikusabban hívja fel a figyelmet a klímaváltozás környezeti változásaira térségünkben.¹²

Kutatásunkban a kérdezettek 22 százaléka – bevallása szerint – nagyon érdeklődik a klímaváltozás témája iránt, a válaszokból képzett index értéke 67 pont. Az érték rendkívül stabil, 2016-ban 65, 2020-ban 63 pont volt, vagyis évek óta nincs jelentős elmozdulás a

⁸ <https://masfelfok.hu/2021/05/07/extrem-szelsebessegu-viharokat-hoz-a-klimavaltozas-magyarorszagon/>

⁹ <https://masfelfok.hu/2021/07/08/ami-ma-szelsoseges-hohullam-az-a-jovoben-egy-atlagos-nyari-nap-lehet-magyarorszagon/>

¹⁰ <https://masfelfok.hu/2021/06/22/egyre-tobb-a-nyari-extrem-eso-de-a-szarazsag-is-budapesten/>

¹¹ <https://masfelfok.hu/2021/04/13/50-nappal-hosszabb-a-nyar-mint-a-hetvenes-evekben>

¹² masfelfok.hu/2021/05/07/extrem-szelsebessegu-viharokat-hoz-a-klimavaltozas-magyarorszagon/

klímaváltozás iránti általános érdeklődésben. Nem mutatható ki jelentős különbség az egyes szocio-demográfiai csoportok érdeklődése között sem.

		1 - egyáltalán nem	..2..	..3..	..4..	5 - nagyon	0-100-as skálán
	összes megkérdezett	4	7	29	37	22	67
nem	férfi	6	8	28	36	20	64
	nő	2	5	29	38	24	69
életkor	18-34 éves	6	10	28	36	19	64
	35-49 éves	7	6	28	38	22	66
	50-64 éves	1	7	29	38	25	70
	65 éves és felette	2	5	30	37	24	70
lakóhely	Budapest	3	8	30	33	23	67
	város	3	7	27	41	22	68
	falu	6	6	31	33	23	65
iskolai végzettség	nincs érettségi	7	9	33	23	26	63
	érettségi	5	9	29	37	20	64
	felsőfokú	1	3	25	45	24	72
médiafogyasztás	proaktív közösségi	3	7	27	39	24	68
	aktív nyitott	3	6	29	41	20	67
	hagyományos befogadó	0	8	35	25	32	70
milyen a családja anyagi helyzete?	az átlagnál rosszabb	3	6	30	33	27	69
	átlagos	4	7	29	38	20	66
	az átlagnál jobb	6	6	23	44	18	66

5. táblázat Mennyire érdeklődik Ön a klímaváltozással kapcsolatos információk iránt? (válaszok százalékban, illetve átlagértékük 0-100-as skálán)

A kérdezettek kétharmada valamennyire tájékozottnak, 8 százaléka pedig nagyon tájékozottnak tartja magát a klímaváltozással kapcsolatban, a válaszokból képzett index értéke 60 pont. E kérdés kapcsán is azt állapíthatjuk meg, hogy a válaszok stabilitást mutatnak, az index értéke 2016-ban 62, 2020-ban 64 pont volt. A tájékozottságot főként az érdeklődés intenzitása befolyásolja, hiszen a klímaváltozás iránt nagyon érdeklődők körében átlagon felüli, 71 pont az index értéke. A szocio-demográfiai háttér ebben az esetben sem bizonyult fontos orientáló tényezőnek.

		egyáltalán nem tájékozott	kevésbé tájékozott	valamennyire tájékozott	nagyon tájékozott	0-100-as skálán
	összes megkérdezett	3	21	67	8	60
mennyire érdeklődik a klímaváltozás iránt	nagyon	1	10	63	26	71
	inkább érdeklődik	0	18	80	2	61
	legfeljebb mérsékelten	2	28	67	1	56
nem	férfi	5	21	62	10	60
	nő	2	21	70	6	60
életkor	18-34 éves	3	24	64	8	59
	35-49 éves	6	25	61	7	57
	50-64 éves	3	23	69	4	58
	65 éves és felette	0	10	75	12	68
lakóhely	Budapest	2	26	60	9	59
	város	2	20	68	7	61
	falu	5	19	67	8	59
iskolai végzettség	nincs érettségi	6	24	53	14	59
	érettségi	3	25	68	4	58
	felsőfokú	2	16	69	10	63
médiafogyasztás	proaktív közösségi	2	21	68	8	61
	aktív nyitott	3	18	71	7	61
	hagyományos befogadó	2	17	68	13	67
milyen a családja anyagi helyzete?	az átlagnál rosszabb	3	18	65	15	64
	átlagos	2	15	73	9	65
	az átlagnál jobb	1	15	68	17	61

6. táblázat Mennyire tartja magát tájékozottnak a klímaváltozással kapcsolatban? (válaszok százalékban, illetve átlagértékük egy 0-100-as skálán)

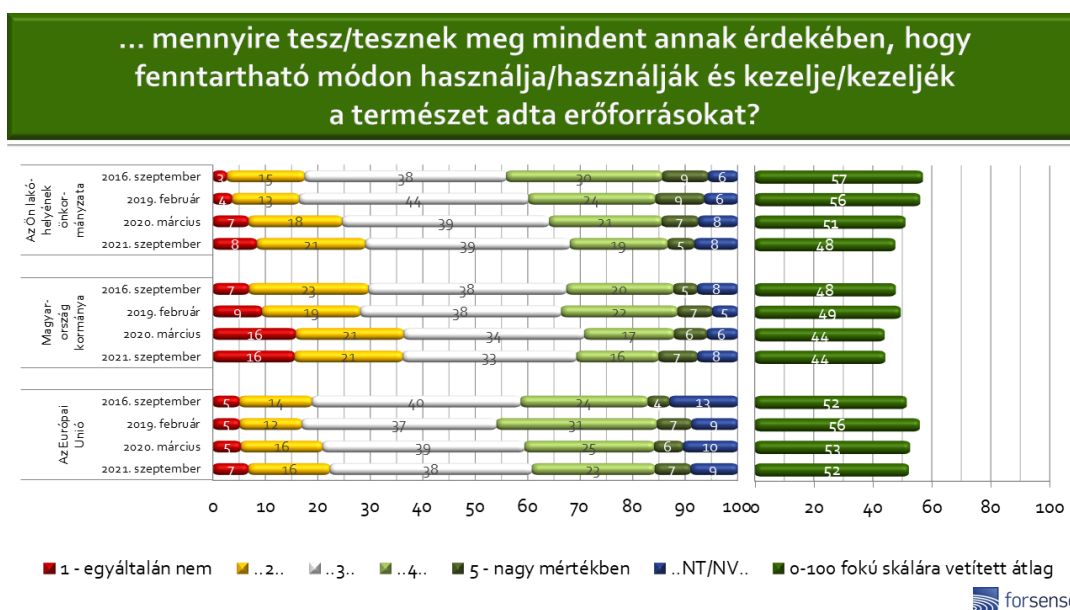
A kérdezettek a klímaváltozás hét lehetséges következményéből választhatták ki, hogy melyiktől tartanak leginkább. A legtöbben azt a veszélyforrást említették első helyen és három említésből összesen is, amit szinte mindenki már most megtapasztalhat, vagyis a szélsőséges időjárást. Ezt a kérdezettek közel fele említette első helyen, többen, mint a következő három fenyegetést összesen. Figyelemreméltó, hogy a klímaváltozás fenyegetései kapcsán nem a járványok vagy a migrációs fenyegetés jut eszébe a megkérdezettek többségének. Ez azonban nem jelenti azt, hogy az emberek ne tartanának ezektől a lehetséges eseményektől – ahogy azt korábban láthattuk is – csak nem feltétlenül hozzák összefüggésbe a klímaváltozással.

	leginkább aggasztja	összes említés
szélsőséges időjárás természeti katasztrófákkal (szárazság, árvizek, viharok, földcsuszamlások)	41	72
éhínség és szegénység a termőterületek pusztulása miatt	13	49
gleccserek, jégtakarók olvadása és a tengerszint jelentős emelkedése	12	35
tiszta ivóvíz hiánya	11	43
új betegségek, járványok megjelenése	9	36
népándorlás az életfeltételek ellehetetlenülése miatt (pl. sivatagosodás)	8	27
állat- és növényfajok kipusztulása, vándorlása	5	23

7. táblázat A klímaváltozás lehetséges következményei közül Önt melyik aggasztja a legjobban? (válaszok százalékban)

Szervezetek és intézmények szerepe a klímaváltozás elleni küzdelemben

Ami az intézmények fenntarthatósággal kapcsolatos tevékenységének megítélését illeti, a kormánnyal szemben kritikusabbak a kérdezettek (44 pont), mint az önkormányzatokkal (48 pont) illetve az Európai Unióval (52 pont) szemben, de a különbségek nem jelentősek. A válaszokat alapjában véve az egyes intézmények reputációja, illetve a kérdezettek politikai preferenciái alakítják. Ez mindenekeelőtt a kormányra igaz, amely esetében az idősebbek, a falun élők, s főként kormánypárti szavazók osztályzatai kedvezőbbek.



Legtöbben úgy vélik, hogy Magyarországon elsősorban a médiának, illetve a kormánynak van leginkább lehetősége arra, hogy felhívja az emberek figyelmét a klímaváltozással kapcsolatos problémákra és megoldási lehetőségekre – mindkét szereplőt egyenként a kérdezettek egyharmada jelölte meg első helyen. Ehhez képest teljesen más sorrendet látunk abban a tekintetben, hogy a kérdezettek szerint milyen szereplők tesznek valóban sokat azért, hogy erre a problémára ráirányítsák a figyelmet. Egyértelműen kiemelkednek a környezetvédelemmel foglalkozó civil szervezetek, tízből négy kérdezett említette ezeket első helyen. Ezt követi a médiumok, majd a köztársasági elnök említése, és csak negyedik helyen a kormány. Összességében a kérdezettek sokkal többre értékelik a civil szervezetek szerepét ahhoz képest, amennyit várnának tőlük, a kormányról viszont úgy gondolják, sokkal kevesebbet tesz, mint amire lehetősége lenne.

Az Eurobarometerben feltett hasonló tematikájú kérdés nem a tettek lehetőségére és a valós tettekre kérdez rá, hanem arra, hogy kinek van a legnagyobb felelőssége a klímaváltozás kezelésében. Az eltérő kérdés részben más válaszlehetőségekkel is járt, válaszok megoszlása azonban részben mégis hasonló: az európai kutatásban is a kormány kapta az egyik legtöbb említést. Azonban a felelősség tekintetében nem a média, hanem a vállalatok és az ipar, valamint az EU az a két szervezeti-intézményi forma, amit szintén sokan említettek.¹³

	<i>a legtöbb lehetősége van</i>		<i>a legtöbbet teszi</i>	
	<i>első említés</i>	<i>összes említés</i>	<i>első említés</i>	<i>összes említés</i>
médiumok	33	70	16	53
a kormány	32	65	8	25
környezetvédelemmel foglalkozó civil szervezetek	8	32	41	67
pártok, politikusok	7	26	1	11
köztársasági elnök	6	19	15	26
kis és nagy termelő és szolgáltató vállalatok	5	28	2	24
települési önkormányzatok	3	23	3	14
művészek, tudósok, sportolók, celebek	3	20	2	27

8. táblázat *Az ön véleménye szerint Magyarországon a felsorolt szereplők közül kinek van a legnagyobb lehetősége arra, hogy felhívja az emberek figyelmét a klímaváltozás elleni küzdelemre, illetve a fenntarthatósággal kapcsolatos problémákra és megoldási lehetőségekre? És ki teszi ezért a legtöbbet? (válaszok százalékban)*

¹³ Külön Eurobarometer 513 – Éghajlatváltozás. Magyarország: 1. (<https://europa.eu/eurobarometer/api/deliverable/download/file?deliverableId=75854>)

A fenti adatsorból látható, hogy a kérdezettek négy szereplőről gondolják úgy, hogy sokat tehetne, és/vagy sokat tesz azért, hogy felhívja az emberek figyelmét a klímaváltozás elleni küzdelem fontosságára. Ezek közül a médiumok szerepének megítélését lényegében nem befolyásolja a kérdezettek szocio-demográfiai helyzete. A kormányzat pozíciójának megítélése kapcsán már láthatók különbségek, egyrészt a fiatalabbak inkább felértékelik a szerepét, másrészt – nem meglepő módon – a kormánypárti szavazók másokhoz képest kedvezőbben ítélik meg a kormány tevékenységét ezen a területen. A civil szervezetek kapcsán minden társadalmi csoportban jóval többen gondolják úgy, hogy ezek tesznek legtöbbet a klímaváltozás elleni küzdelem érdekében, mint amennyien úgy vélik, hogy egyáltalán lehetőségük lenne rá. A tevékenységük megítélése különösen kedvező a budapestiek, a közösségi médiából is tájékozódók, és az ellenzékiek körében. Utóbbiak 55 százaléka emelte ki a civil szervezeteket első helyen, míg a kormánypártiaknak csak 26 százaléka, de még közülük is többen gondolják a legaktívabb szereplőnek a civil szférát, mint a kormányt (18 százalék).

A köztársasági elnökről a legtöbb szocio-demográfiai csoportban többen gondolják úgy, hogy ő teszi a legtöbbet a klímavédelem ügyében, mint amennyien úgy vélik, hogy neki volna a legnagyobb lehetősége erre. Itt is látható egy éles törésvonal, hiszen az idősebbek és főként a kormánypárti szavazók másokhoz képest nagyobb arányban gondolják, hogy az elnöknek van e téren a legtöbb lehetősége, illetve a legtöbbet is teszi. Ezzel szemben a 35 év alattiak, a közösségi médiából is tájékozódók és az ellenzéki szavazók körében az elnök ilyen jellegű tevékenysége kevésbé látható, igaz, közülük nagyon kevesen is gondolják azt, hogy e téren az elnöknek volna a legtöbb lehetősége.

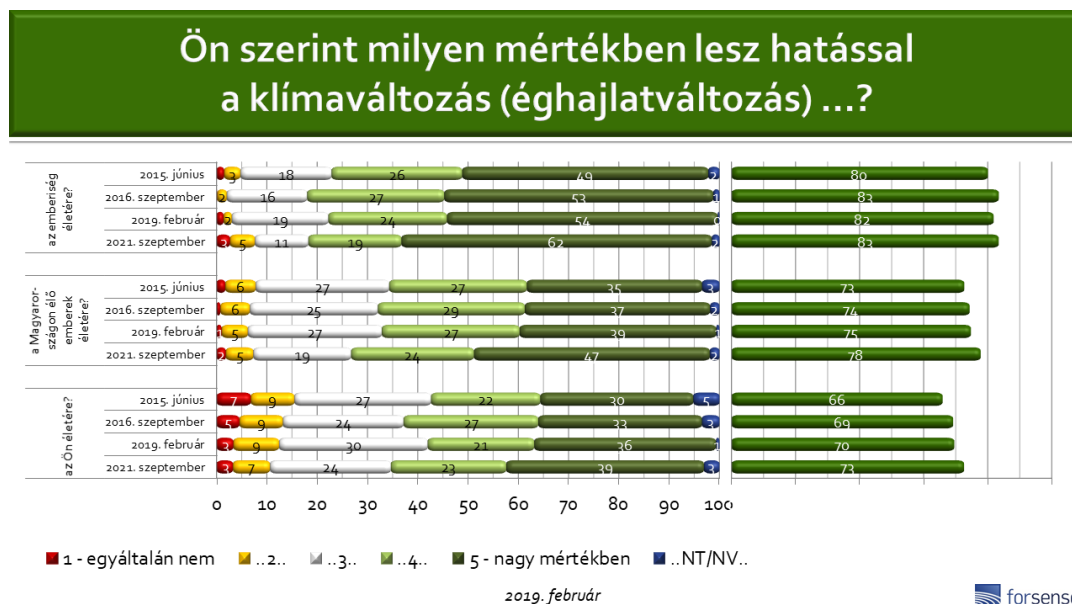
		médiумok		a kormány		környezet- védelemmel foglalkozó civil szervezetek		köz társasági elnök	
		legtöbb lehetősége	legtöbbet tesz	legtöbb lehetősége	legtöbbet tesz	legtöbb lehetősége	legtöbbet tesz	legtöbb lehetősége	legtöbbet tesz
összes megkérdezett		33	16	32	8	8	41	6	15
nem	férfi	32	15	35	12	7	36	6	16
	nő	34	17	29	5	9	46	6	14
lakóhely	budapesti	37	17	23	4	6	50	8	10
	városban él	34	16	35	10	8	42	5	17
	falun él	29	17	33	8	10	36	7	16
életkor	18-34 éves	29	21	42	9	7	42	2	5
	35-49 éves	36	14	32	8	7	43	3	14
	50-64 éves	28	11	33	9	12	42	5	19
	65 éves és felette	38	19	20	7	8	39	15	25
iskolai végzettség	nincs érettségije	25	19	21	6	14	33	7	8
	érettségizett	36	17	34	8	9	42	5	17
	diplomás	33	13	34	8	6	47	7	16
milyen a családja anyagi helyzete	anyagi helyzete átlagnál rosszabb	27	18	40	7	12	44	5	10
	anyagi helyzete átlagos	37	16	28	7	8	43	7	17
	anyagi helyzete átlagnál jobb	28	15	34	15	4	33	3	15
médiafogyasztás	proaktív közösségi	36	19	33	10	8	47	4	9
	aktív nyitott	31	16	32	7	8	41	7	20
	hagyományos befogadó	31	17	28	8	10	29	11	22
politikai preferencia	kormánypárti szavazó	33	13	29	18	8	26	10	30
	ellenzéki szavazó	32	16	34	4	12	55	6	7
	nincs pártja	35	20	33	4	6	41	3	9

9. táblázat Az ön véleménye szerint Magyarországon a felsorolt szereplők közül kinek van a legnagyobb lehetősége arra, hogy felhívja az emberek figyelmét a klímaváltozás elleni küzdelemre, illetve a fenntarthatósággal kapcsolatos problémákra és megoldási lehetőségekre? És ki teszi ezért a legtöbbet? (említések százalékban)

Az egyén szerepe és lehetőségei klímaváltozás elleni küzdelemben

A szervezeti és intézményi felelősség mellett fontos kérdés az is, az egyén mennyire érzi magát érintettnek, és mit tehet, mit tesz a klímaváltozás ellen. Ami az érintettséget illeti, a saját kutatásunkban a kérdezettek kétharmada szerint a klímaváltozás nagy mértékben hatással lesz általában véve az emberek életére, minden második szerint pedig a magyarok életére is, és 41 százalékuk gondolja úgy, hogy a saját életükre is nagy hatást fog gyakorolni. Ezek az adatok évek óta stabilitást mutatnak annyiban, hogy a legtöbben a klímaváltozást inkább időben és főleg térben távoli problémának tartják. Ez most is elmondható, ugyanakkor a 2019-

es adatokhoz képest mindhárom kérdésnél jelentősen, 5-10 százalékponttal nőtt a „nagy mértékben” opciót választók aránya. A válaszból képzett index is mindhárom kérdés esetében lassan, de folyamatosan emelkedik, 2015-höz képest 4-8 ponttal.



A kérdezettek 50 százaléka állította, hogy mindent vagy majdnem mindent megtesz azért, hogy fenntartható módon használja és kezelje a természeti erőforrásokat. Az osztályzatokból képzett index 63 pont lett. Korábbi kutatásaink eredményeivel összehangban most is kritikusabbak az emberek a környezetükben élőkkel (48 pont), és általában a magyar emberekkel (40 pont), mint saját magukkal szemben.

		Ön	az ön környezetében élők	a magyar emberek	az Ön lakóhelyének önkormányzata	Magyarország kormánya	az Európai Unió
összes megkérdezett		63	48	40	48	44	52
nem	férfi	61	46	39	45	43	49
	nő	65	50	40	50	45	55
lakóhely	Budapest	63	47	42	48	38	56
	város	64	50	38	48	44	51
	falu	62	46	42	48	48	52
életkor	18-34 éves	60	47	36	42	38	50
	35-49 éves	62	45	38	43	41	52
	50-64 éves	65	51	42	54	48	55
	65 éves és felette	67	51	45	54	53	53

		Ön	az ön környezetében élők	a magyar emberek	az Ön lakóhelyének önkormányzata	Magyarország kormánya	az Európai Unió
összes megkérdezett		63	48	40	48	44	52
iskolai végzettség	nincs érettségi	63	47	42	48	44	46
	érettségi	64	49	40	50	48	54
	felsőfokú	62	47	38	44	39	52
milyen a családja anyagi helyzete?	az átlagnál rosszabb	64	49	38	48	34	48
	átlagos	62	48	41	48	48	53
	az átlagnál jobb	66	48	39	47	49	57
médiafogyasztás	proaktív közösségi	63	47	39	46	41	53
	aktív nyitott	64	49	40	49	46	54
	hagyományos befogadó	65	51	41	51	49	45
politikai preferencia	kormánypárti szavazó	66	50	47	53	66	53
	ellenzéki szavazó	62	46	34	44	28	54
	nincs pártja	62	49	40	46	41	49

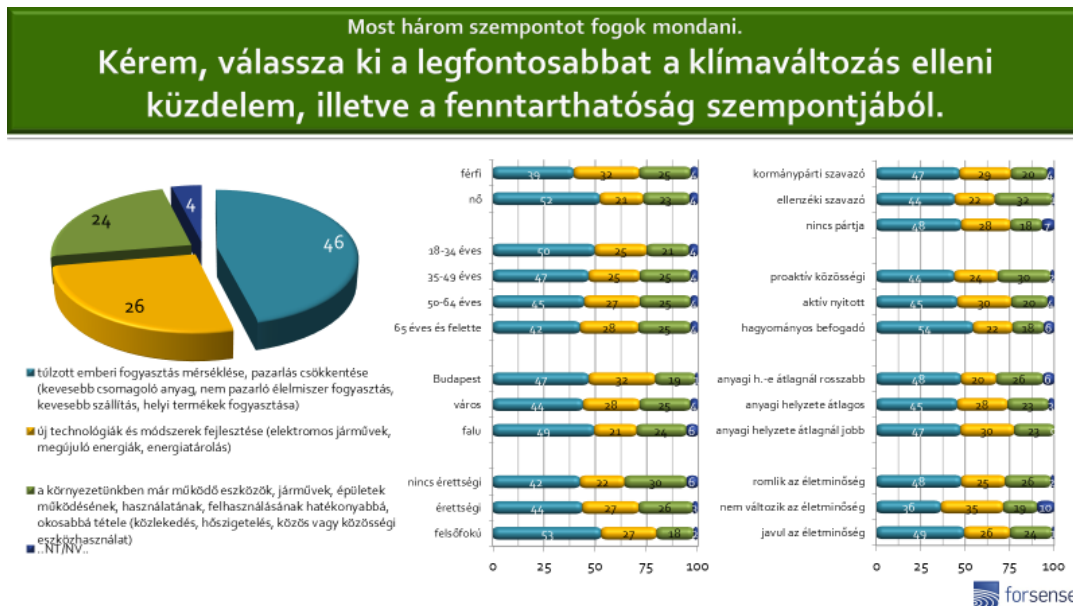
10. táblázat ...mennyire tesz/tesznek meg mindent annak érdekében, hogy fenntartható módon használja/használják és kezelje/kezeljék a természet adta erőforrásokat? (válaszok átlaga egy 0-100-as skálán)

A személyes felelősségvállalással kapcsolatosan némileg ellentmondó képet rajzolnak egyes nemzetközi vizsgálatok. Példának okáért az Airly Foods nevű, környezetbarát élelmiszereket gyártó cég által készített kutatásban megállapították, hogy az amerikaiak mintegy 90%-a saját állítása szerint minden nap tesz valamit, amiről úgy véli, segít vele a környezeten. Másfelől viszont annak ellenére, hogy a kérdezettek 70%-a tudni véli, mit jelent a szénlábnyom, de megkérdezetteknek csupán a fele tudta be is azonosítani a pontos definíciót.¹⁴ Ezzel együtt elmondható, hogy az átlagemberek számára már mérhető módon jelen van a klímaváltozás okán a jövővel kapcsolatos aggodalom. Ez az aggodalom pedig motiválja őket valamiféle érdemi cselekvésre.

Kutatásunkban két kérdéssel is vizsgáltuk az egyén lehetőségeit a klímaváltozás elleni küzdelemben, illetve a klímaváltozás hatásainak csökkentésében. Az első az elvek szintjén közelít a megoldáshoz, szembe állítva egymással a pazarlás csökkentését, a meglévő technológiák hatékonyabbá tételét és az új technológiák fejlesztését, mint opciókat. Mivel

¹⁴ <https://nrgreport.com/cikk/2021/08/24/a-felnottek-fele-nem-tudja-mi-az-a-szenlabnyom>

korábbi vizsgálataink eredményei szerint a magyar lakosság körében a takarékoság fontos normaként jelenik meg, így nem meglepő, hogy minden második kérdezett – a három megadott opció vonatkozásában a legtöbben – úgy gondolja, hogy a pazarlás csökkentése a leghatékonyabb eszköz a klímaváltozás elleni küzdelemben. Emellett viszonylag sokan, a kérdezettek negyede gondolja úgy, hogy a meglévő eszközöknek jobb hatékonyságú használata volna a legjobb eszköz.



A fogyasztás mérséklését az átlagnál is nagyobb arányban említették a nők és a falun élők, a 35 év alattiak, a diplomások, s mindenekelőtt a hagyományos médiumokból tájékozódók – de ezen túl is minden társadalmi csoportban a pazarlás csökkentése volt a legtöbbször általánosan első helyen megjelölt kategória. Az új technológiák fejlesztését a férfiak és a budapestiek említették jelentősebb arányban az első helyen, míg a már működő eszközök használatának hatékonyabbá tételét az érettségivel nem rendelkezők és a közösségi médiából is tájékozódók emelték ki.

		legfontosabb			második legfontosabb		
		túlzott emberi fogyasztás mérséklése, pazarlás csökkentése	új technológiák és módszerek fejlesztése	már működő eszközök használatának hatékonyabbá tétele	túlzott emberi fogyasztás mérséklése, pazarlás csökkentése	új technológiák és módszerek fejlesztése	már működő eszközök használatának hatékonyabbá tétele
összes megkérdezett		48	27	25	28	38	34
nem	férfi	41	33	26	29	37	33
	nő	54	22	24	27	38	34
lakóhely	budapesti városban él	47	33	20	31	33	36
	falun él	46	29	26	28	34	38
		52	22	26	26	47	26
életkor	18-34 éves	52	26	22	32	40	28
	35-49 éves	49	26	26	31	34	35
	50-64 éves	46	28	26	24	38	37
	65 éves és felette	44	30	26	24	40	37
iskolai végzettség	nincs érettségije	45	23	32	35	43	21
	érettségizett	45	28	27	29	37	34
	diplomás	54	28	19	23	36	40
milyen a családja anyagi helyzete	anyagi helyzete átlagnál rosszabb	51	21	28	26	41	33
	anyagi helyzete átlagos	47	29	24	30	38	32
	anyagi helyzete átlagnál jobb	47	30	23	27	33	40
médiafogyasztás	proaktív közösségi	45	25	30	29	42	29
	aktív nyitott	47	32	21	30	33	37
	hagyományos befogadó	58	24	19	20	47	33

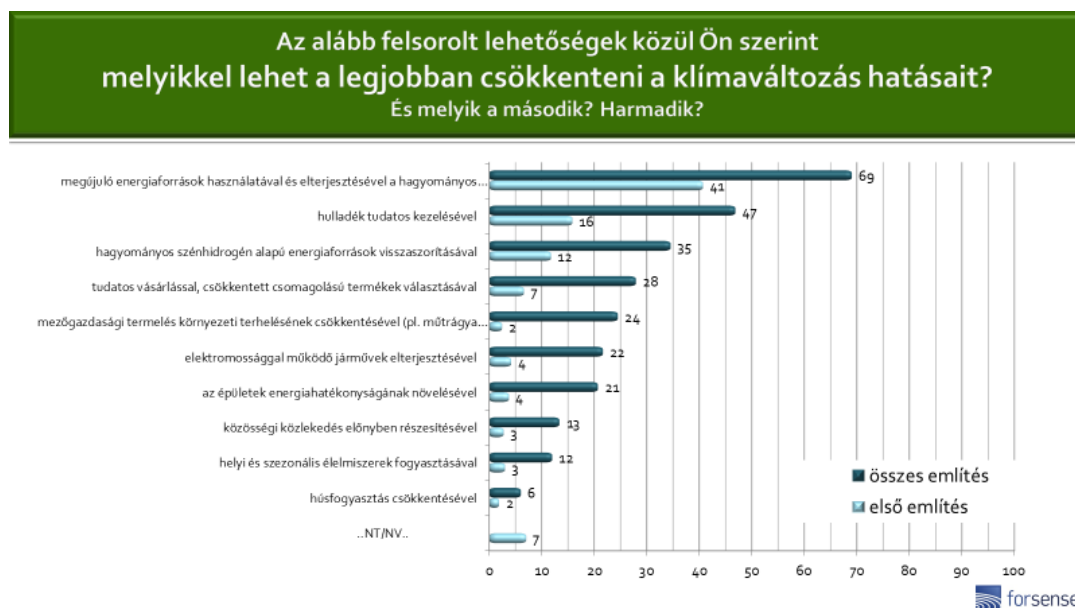
11. táblázat A következő három szempont közül melyik a legfontosabb a klímaváltozás elleni küzdelem, illetve a környezeti fenntarthatóság szempontjából? És melyik a második legfontosabb? (válaszok százalékban)

Az általános elveken túl konkrét cselekvési lehetőségekre is rákérdeztünk a klímaváltozás hatásainak csökkentésében. Ez alapján az energiatermelés és -felhasználás, valamint a hulladékgazdálkodás terén látják a legtöbb lehetőséget a válaszadók. Mindkét téren megjelenik a pazarlás csökkentésének fentebb idézett elve, akár a megújuló energiaforrásokról, akár a hulladékhasznosításról vagy az eldobható csomagolások visszaszorításáról van szó.

Korábbi kutatásainkból kiderült, hogy a magyarok körében nagyon népszerűnek számítanak a megújuló energiaforrások. Jelen kutatásunk is megerősíti ezt a megfigyelést, hiszen a különböző környezettudatos tevékenységek közül a kérdezettek kimagaslóan nagy arányban jelölték meg a megújuló energiaforrások használatát és elterjesztését olyan lehetőségként,

amivel a leghatékonyabban lehet csökkenteni a klímaváltozás hatásait. A többi opció említési gyakorisága jóval alacsonyabb, ugyanakkor a második leggyakrabban említett opció – a hulladék tudatos kezelése – sem meglepő, hiszen korábbi, hulladékgazdálkodással kapcsolatos kutatásainkból kiderült, hogy a kérdezettek nagy többsége fontosnak tartja a szelektív hulladékgyűjtést, és – saját bevallása szerint – aktívan alkalmazza is.

A hagyományos szénhidrogén-alapú energiaforrások visszaszorítása a harmadik a sorban az említési gyakoriság alapján. Ez a téma központi szerepet játszott a közelmúltban véget ért glasgow-i ENSZ-klímakonferencián is. Az eddigi legnagyobb, közel 200 ország részvételével zajló klímacsúcson számos ország vállalta a szénelapú energiatermelés visszaszorítását még az évszázad közepe előtt, valamint a fosszilis tüzelőanyagok szubvenciójának csökkentését. Mindkét cél túlmutat a párizsi klímaegyezményben lefektetett célokon, és rámutat arra, mekkora szerepe van a klímaváltozásban ezeknek az energiaforrásoknak.¹⁵



Az Eurobarometer hasonló tematikájú kérdése megint csak némileg eltért a saját kutatásunkban feltett kérdéstől, mivel a nemzetközi vizsgálatban arra kérdeztek rá, hogy az egyének által a klímaváltozás ellen tehető konkrét cselekedetek jellemzőek-e a válaszadóra.

¹⁵ [spiegel.de/wissenschaft/mensch/uno-klimakonferenz-in-glasgow-so-wollen-die-staaten-die-klimakrise-loesen-a-a4bbc580-ff3c-4ebd-9b5e-13648a03009e](https://www.spiegel.de/wissenschaft/mensch/uno-klimakonferenz-in-glasgow-so-wollen-die-staaten-die-klimakrise-loesen-a-a4bbc580-ff3c-4ebd-9b5e-13648a03009e);
en.wikipedia.org/wiki/2021_United_Nations_Climate_Change_Conference

Ez esetben még erősebben kidomborodott, hogy a környezet- és klímatudatos viselkedések közül a hulladék tudatos kezelésével és a takarékossgal – jelen esetben az eldobható termékek vásárlásának elkerülésével – tesznek a legtöbbet a klímaváltozás ellen a magyarok. Ez az a két lehetőség (a hulladék csökkentése és szelektív gyűjtése, valamint az eldobható dolgok vásárlásának és a túlzott csomagolásnak a kerülése), ami mind az EU egészében, mind Magyarországon a válaszadók több mint felére jellemző. Ezzel szemben, bár mint láttuk, a megújuló energiaforrások elterjedését tartják a legtöbben a legjobb eszköznek a klímaváltozás elleni harcban, tényleges ezzel kapcsolatos egyéni lépések (napelem felszerelése, megújuló forrásokból is szolgáltató energiaellátóhoz csatlakozás) csak igen kevesekre jellemzőek mind Magyarországon, mind az EU-ban. Ebben nyilvánvalóan az anyagi és szolgáltatói lehetőségek is fontos szerepet játszanak.

	eiső említés	összes említés
megújuló energiaforrások használatával és elterjesztésével a hagyományos energiaforrásokkal szemben	41	68
hulladék tudatos kezelésével	16	46
hagyományos szénhidrogén alapú energiaforrások visszaszorításával	12	34
tudatos vásárlással, csökkentett csomagolású termékek választásával	7	27
az épületek energiahatékonyságának növelésével	4	20
elektromossággal működő járművek elterjesztésével	4	21
közösségi közlekedés előnyben részesítésével	3	13
helyi és szezonális élelmiszerek fogyasztásával	3	12
mezőgazdasági termelés környezeti terhelésének csökkentésével (pl. műtrágya visszaszorításával)	2	24
húsfogyasztás csökkentésével	2	6

12. táblázat Az alább felsorolt lehetőségek közül Ön szerint melyikkel lehet a legjobban csökkenteni a klímaváltozás hatásait? (válaszok százalékban)